

El cielo gira

Mercedes Álvarez, 2004

El cel com a testimoni del pas del temps. Canvis de llum.

Reflexions temporals

El temps ha passat i Mercedes Álvarez, realitzadora d'aquesta filmació, ha decidit tornar als seus orígens (un poblet de Sòria on va néixer) per donar constància dels canvis que hi ha hagut en aquest paisatge rural, tan idíl·lic i tan allunyat de la complexa i estressant vida de les ciutats. El primer que podrà constatar és la absència de gent jove. El poble està pràcticament deshabitat i són només uns quants avis els que hi viuen. Aquests ara es convertiran, durant un any, en els protagonistes d'aquest documental, dividit en tantes parts com estacions naturals. Paral·lelament, Mercedes aprofita per filmar el procés creatiu de Pello Azketa, un pintor hiperrealista navarrès que està perdent la vista i que visita el poble amb la intenció de trobar nous paisatges per omplir el seu llenç. Així per tal d'atrapar el pas del temps, segrestar l'instant etern dins una llum concreta i fixar el reflex canviant dels colors que

deixa l'entorn. De seguida aquesta idea ens recorda a *El sol del membrillo*, documental de Víctor Erice que versa sobre el procés creatiu del pintor madrileny Antonio López. Aquesta influència es fa palesa al llarg de tot el metratge, juntament amb la influència de les atmosferes i l'esperit contemplatiu propis de les obres de José Luis Guerín, deixeble avantatjat d'Erice. Potser és una influència massa directa que podria fer pensar en una absència d'estil propi per part de la directora barcelonina, qui, no obstant, no oculta els seus deutes amb el cinema d'aquests dos mestres, tot incluent-los als agraïments dels crèdits. La veritat és que Mercedes Álvarez se'n surt força bé, aconsegueix que la càmera desa-paregui filmant escenes d'allò més naturals entre els habitants de la vila. Però ella com a directora novell (filla de la Universitat Pompeu Fabra) no ha assumit un dels ensenyaments bàsics dels seus mentors. No ha

pogut evitar deixar-se emportar pels seus sentiments i s'ha implicat massa en la narració de la història, tot fent servir la veu en *off*. Així, no ha estat capaç d'eliminar la inter-venció subjectiva del realitzador (que hauria de servir-se només de mitjans cinematogràfics). A més a més, la veu en *off* recorda aquells matins en què apreníem a llegir en veu alta davant del professor i dels companys. No se n'ha adonat que llegeix malament? La lectura trenca bruscament el ritme de la pel·lícula, que per ella mateixa ja aconsegueix immersir l'espectador en la reflexió sobre el temps, la història i la mort. És la típica actitud moderna de donar més profunditat a quelcom que ja en té, mitjançant comentaris aparentment poètics i reflexions entorn de grans conceptes. Però la veu en *off*, aquí, no aporta absolutament res. Els comentaris no són prou importants com per a interposar-se entre els silencis dels

paisatges i la pròpia reflexió de qui els contempla.

El cel gira

El cel, al mateix temps que és contemplat, contempla. A més d'haver estat confessor de l'home des de temps immemorials, espai de reflexió per a l'home (la lluna, el sol, els estels, el no-res, Déu, el temps...), ha estat testimoni del pas dels dinosaures per aquestes regions de Sòria («quan encara no hi havia cases», diu una velleta); dels celtibers que van fugir a Numància a causa de l'avenç imperialista d'Escipió (celtibers que tenien por que el cel els hi caigués un dia al cap); de la guerra civil; de la construcció d'un parc eòlic (i ara el cel que gira fa girar)... al cap i a la fi, de la vida d'un poble que, tot i ser tan petit, és l'escenari del pas de tota la història. Una història que narra tot allò que desapareix, les restes del passat, la petjada que deixa el temps en l'espai... Amb uns paisatges estàtics, silenciosos, a vegades fantasmagòrics, plens de boira, però mai incòmodes, sinó més aviat apaivagants, el film ens parla de la pèrdua, de la desaparició... Tot allò, precisament, que es respira al poble ja mig abandonat. Però això no és impediment per a què els seus habitants continuïn vivint amb normalitat i senzillesa, fins al punt d'acceptar el final inevitable, la mort (la pròpia i la del poble), com a quelcom natural, gens traumàtic. Visió totalment oposada a què patim les ciutats, on

anem carregats de pors, traumes i punyetes cosmopolites respecte al pas del temps. I quan no ens amoinem pel seu pas fugaç, ens angoixem perquè no acaba mai, es fa lent, estem ociosos i avorrits... La qüestió és viure en crisi contínua. Aquesta és la nostra essència, l'essència d'occident (les pors respecte a l'orient, per exemple, són una manera de reafirmar una identitat. Necessitem un enemic, un «altre» per a mantenir la nostra identitat occidental, crítica)... I en canvi, en aquest poblet de Sòria, les preocupacions són diametralment oposades. Ja al principi del documental en tenim constància. Dos avis xerren al jardí del cementiri, tot fixant-se que hi ha una errata tipogràfica en una de les làpides... Això esdevé el nucli central d'una conversa intranscendent que la fa més vertadera. Aquest principi de film podria ser el mateix del Hamlet en què dialoguen els enterradors. Però on és la tragèdia? Aquí tenim, més aviat, paròdia involuntària, ingenuïtat i puresa. No hi ha trames aristòcrates ni grans qüestionaments filosòfics. El poble està deshabitat, el poble es mor, el progrés (aliat del temps) canvia el paisatge, el transforma... Aquí no hi cap el bé ni el mal... Ni tan sols la guerra sembla tenir importància. Ni la mort. Com diu un dels vells del poble: «Nosotros, con tal de que nos dejen quietos...»

I mentrestant, el cel gira.

Fitxa tècnica

Equip tècnic

Direcció: Mercedes Álvarez

Guió: Mercedes Álvarez i Arturo Redín

Producció: José María Lara

Fotografia: Alberto Rodríguez

Muntatge: Sol López y Guadalupe Pérez

Nacionalitat: Espanya

Any: 2004

Durada: 115 min.

Intervenien

Antonino Martínez

Silvano García

José Fernández

Cirilo Fernández

Josefa García

Milagros Monje

Elías Álvarez

Crispina Lamata

Valentina García

Pello Azketa (El pintor)

Filmografia

2004

El cielo gira